

Barbara Axters

Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Contact: barbara.axters@katholiekonderwijs.vlaanderen

Denken met de pen in tijden van AI: een schrijftrap voor de derde graad secundair onderwijs

1. Inleiding

Schrijven is niet alleen een manier om kennis vast te leggen, maar ook om kennis te vormen. Het dwingt tot ordenen, selecteren en herdenken: een proces dat vaak omschreven wordt als ‘denken met de pen’. Juist daarom blijft schrijfvaardigheid een sleutelvaardigheid, zelfs nu AI een deel van de productieve taken kan overnemen. Deze bijdrage beschrijft een schrijftraining voor de derde graad van het secundair onderwijs (D- en eventueel ook D/A-finaliteit). De training bereidt leerlingen in de eerste plaats voor op academisch schrijven in het hoger onderwijs en poogt tegelijkertijd het kritisch gebruik van AI te integreren.

2. Waarom schrijfvaardigheid trainen in tijden van AI?

Het schrijfproces zelf – plannen, schrijven, reviseren – bevordert diepere cognitieve verwerking en versterkt het begrip van de leerinhoud. Door AI te combineren met traditionele schrijftraining ontwikkelen leerlingen zowel hun taal- als hun denkvaardigheid: ze leren beoordelen, structureren en bewust kiezen. AI wordt daarbij geen vervanger, maar een klankbord, inspiratiebron en revisie-instrument. Het helpt leerlingen die moeilijk op gang komen, toont varianten om over te reflecteren en geeft gerichte feedback. Zo neemt AI een deel van de ondersteunende taak van de leraar over, waardoor die meer ruimte krijgt om zich te richten op verdieping en persoonlijke begeleiding.

3. De schrijftrap: een graduele opbouw

De schrijftraining is opgevat als een trap. Elke trede combineert eerdere vaardigheden en zet die in voor een iets complexere opdracht. Zo bouwen leerlingen voort op wat ze al kunnen en schuiven ze op in de richting van academisch schrijven. Voorbeelden van oefeningen:

- alinea's ordenen en tekststructuren herkennen;
- kernzinnen verplaatsen (vooraan/achteraan in een alinea);
- een inleiding of conclusie schrijven bij een bestaande tekst;
- bij een inleiding en conclusie alinea's schrijven waarvan je een opgegeven kernzin krijgt;
- samenvatten van één tekst, daarna van twee teksten met bijvoorbeeld tegengestelde standpunten;
- van samenvatting naar een eigen doorlopende tekst.

Door dit gradueel op te bouwen, krijgen leerlingen inzicht in wat teksten helder en overtuigend maakt. Ook de rol van AI groeit daarbij mee. In de beginfasen helpt AI vooral bij het genereren van ideeën of het geven van voorbeeldzinnen. Later kan het alternatieve structuren of stijlen aanreiken en op de hogere treden wordt AI een revisie- of sparringpartner waarmee leerlingen prompts testen, feedback verwerken en hun argumentatie verfijnen. Zo leren ze AI doelgericht te gebruiken zonder dat het hun eigen denkproces vervangt.

3. Differentiatie naar interesse en studiedomein

Omdat leerlingen verschillende toekomstpaden zullen kiezen, kan je de schrijftraining gedifferentieerd aanbieden in verschillende studiedomeinen zoals die in het Belgische onderwijs worden onderscheiden. Elk domein krijgt teksten en opdrachten die aansluiten bij de specifieke context:

- *mens en maatschappij*: opiniestukken, beleidsnota's en onderzoeksrapporten;
- *exacte wetenschappen en technologie*: onderzoeksabstracts en laboverslagen;
- *gezondheid*: medische nieuwsberichten en casussen;
- *economie en bedrijfswetenschappen*: marktrapporten en juridische argumentaties;
- *taal, cultuur en onderwijs*: recensies, artikels en cultuurkritieken;
- *filosofie, kunst en creatieve domeinen*: essays, kunstkritieken en meer filosofische fragmenten;
- *STEM en toegepaste wetenschappen*: projectbeschrijvingen en teksten rond duurzaamheid.

Door te differentiëren op interesses verhoogt de motivatie: leerlingen oefenen met teksten die aansluiten bij hun interesse of toekomstige studiecontext. Tegelijkertijd leren ze domeinspecifieke schrijfconventies kennen.

4. Schrijven en AI: samen sterker

AI kan op verschillende manieren ondersteuning bieden bij het schrijven en verbeteren van teksten:

- *feedbackgever*: AI kan suggesties doen op het gebied van stijl, structuur en spelling, zodat de tekst professioneler en consistentere wordt;
- *sparringpartner*: AI kan helpen bij het genereren van ideeën, kan vragen stellen en kan je uitdagen om nieuwe invalshoeken te verkennen;
- *revisor*: AI kan teksten controleren op coherentie, grammatica en spelling, waardoor de inhoud helder en foutloos blijft;
- *model*: AI kan voorbeelden laten zien van sterke teksten, zoals wervende teksten of zakelijke mails, om inspiratie op te doen;
- *taalverrijker*: AI kan synoniemen, variaties en herformuleringen van zinnen geven om de tekst levendiger en vloeiender te maken.

Door deze rollen te combineren, kan AI zowel het schrijfproces ondersteunen als de kwaliteit van de uiteindelijke tekst verbeteren. Hierdoor ontwikkelen leerlingen niet alleen schrijfvaardigheid, maar ook 'AI-geletterdheid'. Zo ontdekken leerlingen dat AI hun schrijfproces kan ondersteunen bij startproblemen (ideeën vinden), variatie kan aanbrengen in de teksten (andere formuleringen, synoniemen) en feedback kan geven (concrete verbeterpunten). Ze leren tegelijkertijd dat de eindverantwoordelijkheid bij henzelf blijft liggen: AI helpt en ondersteunt, maar het denkwerk en kiezen doen zij.

5. Ervaringen van leerlingen en schrijfvertrouwen

Een belangrijke meerwaarde van de schrijftrap is dat leerlingen gaandeweg meer schrijfvertrouwen ontwikkelen. Waar een uitgebreide paper vaak ontmoedigend werkt, zorgen korte en haalbare oefeningen ervoor dat de drempel om te beginnen lager wordt. Leerlingen ervaren dat schrijven stap voor stap kan: eerst een kernzin herschrijven of een tekst structureren, later langere stukken produceren. Zo wordt schrijven overzichtelijker en krijgen ze succeservaringen die hun zelfvertrouwen versterken.

Ook de integratie van AI draagt daaraan bij, mits doordacht gebruik. Leerlingen die vastlopen bij het formuleren van hun eerste ideeën kunnen via AI snel een voorzet krijgen. Zo vermindert de angst voor de lege pagina. Anderen gebruiken AI om alternatieve formuleringen of structuren te verkennen. Zo ervaren ze dat er altijd een klankbord beschikbaar is.

Tegelijk bestaat een risico dat leerlingen AI als vervanger zien in plaats van als ondersteuning. Wanneer AI het schrijven van de volledige tekst overneemt, verdwijnt het eigen denkproces uit beeld. Daarom is begeleiding cruciaal. Leraren voeren het gesprek: waarom kies je voor die formulering? Hoe verwerk je de feedback die je kreeg? Welke beslissingen neem je zelf? Welke alternatieven heb je overwogen en waarom koos je voor deze? Van welke onderdelen van de tekst voel je dat ze echt van jou zijn?

Door die balans te bewaken, groeien leerlingen niet alleen in schrijfvaardigheid en AI-geletterdheid, maar beseffen ze ook dat schrijven een persoonlijke vaardigheid is die ze zelf kunnen ontwikkelen. Dat opgebouwde vertrouwen verlaagt dan hopelijk de schrijfdrempel bij toekomstige opdrachten in het hoger onderwijs.

6. Conclusie

Schrijven is meer dan een vaardigheid. Het is een manier van denken. Door ‘denken met de pen’ te cultiveren en AI als klankbord, inspiratiebron en feedbackpartner in te zetten, versterken we leerlingen in wat hen daadwerkelijk vooruitbrengt: kritisch inzicht, een heldere en genuanceerde argumentatie, en een verzorgde, vloeiende schrijfstijl. De schrijftrap biedt daarbij een concreet, motiverend en praktisch bruikbaar kader. Juist in tijden van AI blijft schrijven de sleutel tot begrijpen, leren en vernieuwen. Bovendien geeft het idee van een schrijftrap de leraar en de leerling meer grip op een doorgaande leerlijn ‘schrijven’ die in bestaande methodes Nederlands vaak minder systematisch is uitgewerkt.

Tijdens de workshop maak je kennis met een mogelijke opbouw van een schrijftrap en ervaar je hoe de verschillende treden vertaald kunnen worden naar haalbare opdrachten. We verkennen voorbeelden uit diverse studiedomeinen en op uiteenlopende niveaus van moeilijkheid. Zo krijg je niet alleen zicht op hoe leerlingen schrijfbaar-

digheid en AI-geletterdheid kunnen ontwikkelen, maar ook op hoe ze stap voor stap schrijfvertrouwen opbouwen.

Referenties

Wachter, L. De, K. Van Soom, K. Fizez & B. De Groef (2024). *Wetenschappelijk schrijven in tijden van AI*. Gent: Borgerhoff & Lambergits.

Wulgaert, R. (2024). *AI in de klas: praktische gids voor onderwijsprofessionals*. Gent: Owl Press.
